

HRVOJE POŽAR

IZDAVAČKA DJELATNOST SVEUČILIŠTA

Dva su oblika izdavačke djelatnosti Sveučilišta: izdanja u vlastitoj nakladi (skripta, udžbenici u tehnici skripata, redovi predavanja i sl.) i subvencionirana izdanja udžbenika u nakladi izdavačkih poduzeća.

Obje djelatnosti razvile su se tek u posljednjih dvadesetak godina, ako ne računamo redove predavanja koji su redovito objavljivani. Prije toga nije postojala organizirana briga ni Sveučilišta ni fakulteta za izdavanje udžbenika i skripata. Skripta su umnažale grupe studenata u okviru stručnih udruženja studenata. Tako su u razdoblju između dva rata postojale litografije u okviru Stručnog udruženja medicinara i Stručnog udruženja tehničara, u kojima su umnažana skripta napisana od nastavnika ili sastavljena na osnovi njihovih predavanja. Udžbenike su izdavala nakladna poduzeća na osnovi aranžmana s autorima – bez ingerencije i pomoći Sveučilišta.

Povećani broj studenata i nastojanje da se čim prije dođe do potrebnih udžbenika i skripata dovelo je do osnivanja Komisije za udžbenike i skripta odlukom Sveučilišnog senata od 26. siječnja 1948. Zadatak je Komisije (prema pravilniku od 11. svibnja 1948.) da utvrdi stanje i upo-

trebljivost postojećih i potrebu izdavanja novih udžbenika i skripata, da izradi plan izdavanja i da se brine o ocjeni kvalitete pripremljenih rukopisa.

U prve četiri godine djelovanja Komisije za udžbenike i skripta (od šk. god. 1947/1948. do 1950/51) nije se postavljao problem kako subvencionirati izdavanje udžbenika, nego je bilo potrebno osigurati papir i kapacitete tiskara, što nije bilo uvijek moguće. Umnažanje skripata vršila je Litografija Sveučilišnog odbora Saveza studenata, koja je raspolagala jednim strojem za umnažanje. Ta je djelatnost bila ograničena kapacitetom stroja i raspoloživom količinom papira. Komisija je u te četiri godine primila 214 rukopisa i dostavila ih s preporukom za izdavanje nakladnim poduzećima, odnosno studentskoj litografiji, i to:

god.	udžbenici	skripta	ukupno
1948	4	13	17
1949	24	51	75
1950	27	37	64
1951	29	29	58
			214

Međutim, to ne znači da je u istom razdoblju toliko udžbenika i objavljeno, jer su neki rukopisi čekali i više godina zbog naprijed spomenutih poteškoća.

Potkraj šk. god. 1950/51. izdavačka poduzeća odlučila su – s obzirom na izmijenjeni sistem financiranja – da izdaju samo one udžbenike za koje, po njihovoj ocjeni, imaju osiguranu prođu. Zbog toga se pojavljuje zahtjev da se izdavanje udžbenika subvencionira. Najprije neriješeno pitanje subvencioniranja, a zatim sistem financiranja prema kojem su odobrena financijska sredstva prestajala dotjecati 31. XII bez obzira na neizvršene obaveze, doveo je do toga da je objavljivanje od komisije odobrenih udžbenika odlagano. I broj se odobrenih udžbenika smanjivao, jer je nedostajalo sredstava za subvencioniranje a nastavnici se nisu htjeli upuštati u pisanje udžbenika za koje nisu bili sigurni da li će u dogledno vrijeme biti objavljeni. Umnožavanje skripata došlo je također u kritičnu fazu, jer je Litografiju Sveučilišnog odbora Saveza studenata na početku 1951. godine preuzela Grafička škola. Litografija je ponovo osnovana sredinom 1952. kad je stroj za umnažanje vraćen Sveučilišnom odboru. Takvo stanje u vezi s mogućnošću umnažanja skripata imalo je iste negativne posljedice za izdavanje skripata kao i nesređene prilike u vezi sa subvencioniranjem izdavanja udžbenika. Sve je to utjecalo na broj rukopisa, koji su pristizali Komisiji za udžbenike i skripta, tako da se on do šk. god. 1954/55. stalno smanjivao, što se vidi iz ovih podataka:

god.	udžbenici	skripta
1952	9	13
1953	16	17
1954	5	4
1955	4	2

Takvu nepovoljnu situaciju donekle popravlja činjenica da je Udruženje studenata medicine osnovalo Sekciju za izdavanje skripata, koja je u šk. god. 1953/54. izdala 10 skripata.

Zbog poteškoća oko umnažanja skripata došlo se na ideju da se u tu svrhu u okviru Sveučilišta organizira poseban pogon. Tu je funkciju preuzeo Praktikum za izradu i reprodukciju karata na Geodetskom odjelu Tehničkog fakulteta. Nabavljen je rabljeni ofset-stroj »Rotaprint« najmanjeg tipa. Prva skripta umnožena su 1956. godine. Upotrijebljena tehnika izrade matrica (neposredno tipkanje na matricu) i mali kapacitet prijenosa na matrice pokazao se ubrzo nepraktičan i nedovoljan da pokrije potrebe Sveučilišta. Zbog toga je nabavljen uređaj za kserografski postupak, koji je postavljen u proljeće 1962, čime je znatno povećana mogućnost izrade matrica, a osim toga je i pojednostavnjena priprema rukopisa. Povećanjem broja skripata okvir je Praktikuma za izradu i reprodukciju karata postao preuzak, a nastavni rad u njemu nemoguć, pa je Sveučilišni Savjet 17. travnja 1961. donio odluku da se osnuje Tiskara izdavačkog odjela Sveučilišta. U tu svrhu adaptirane su prostorijske u istočnom dijelu prizemlja zgrade rektorata. U njih su 1965. godine preseljeni uređaji tiskare a istodobno su nabavljeni i novi tiskarski strojevi.

Nakon što je pitanje subvencioniranja riješeno tako da je u budžetu Sveučilišta svake godine osiguran potreban iznos i pošto su Praktikum za izradu i reprodukciju karata i kasnije Tiskara Sveučilišta preuzeli umnažanje skripata, broj rukopisa, pa i broj udžbenika i skripata počeo je naglo rasti. Pokazuju to ovi podaci o broju primljenih rukopisa udžbenika i o broju umnoženih skripata:

god.	udžbenici	skripta
1956	24	10
1957	21	24
1958	13	19
1959	26	53
1960	22	74
1961	16	79
1962	23	124
1963	24	109
1964	19	78
1965	29	77
1966	33	160
1967	21	123
1968	20	126

U navedeni broj skripata uključeni su i udžbenici (3–6 godišnje) koji su objavljeni u tehnici skripata. Udžbenici su objavljavani u tehnici skripata kad se radilo o malim nakladama (do 500 primjeraka) ili o ponovnim neizmijenjenim izdanjima udžbenika već otprije objavljenih u tehnici visokotiska. U spomenuta skripta ubrojena su nova prvi put objavljena skripta kao i doštampavanje već objavljenih skripata. Naklada skripata kreće se od 200 do 2000 primjeraka (prosječna naklada oko 400 primjeraka).

TISKARA SVEUČILIŠTA — ODJEL OFSET-TISKARSKIH STROJEVA

U gore navedenom broju skripata nisu uključena ona skripta koja su umnožena u skriptarnicama Medicinskog i Ekonomskog fakulteta, a broj kojih možemo za razdoblje od 1956–68. ocijeniti s nekoliko desetaka skripata.

Subvencioniranje udžbenika vrši se sa svrhom da se snizi prodajna cijena, kako bi udžbenici bili dostupni studentima, ali i da se stimuliraju nakladna poduzeća na izdavanje sveučilišnih udžbenika. Zahvaljujući takvoj politici Sveučilišta objavljen je i stanovit broj djela koja bez subvencije ne bi našla nakladnika, pa je i na taj način Sveučilište vršilo svoju kulturnu misiju.

Izdavanje udžbenika povjeravano je nakladnim poduzećima: »Školska knjiga«, »Tehnička knjiga«, »Informator«, »Znanje« i »Medicinska knjiga«. U nekim slučajevima, kad se radilo o udžbenicima za koje je bila opravdana relativno velika naklada, pojedina nakladna poduzeća izdavala su udžbenike i bez subvencije.

I skripta su subvencionirana sa svrhom da se održi unaprijed određena cijena po jednoj stranici. Najčešće se subvencija kreće oko iznosa

koji je potreban za pokriće izdataka za autorski honorar i pripremu rukopisa za fotografiranje. Za doštampavanje skripata nije potrebna subvencija.

Subvencije (u tisućama starih dinara) za udžbenike i skripta u pojedinim školskim godinama iznosile su:

šk. god.	udžbenici	skripta
1956/57	14.169	2.313
1957/58	11.406	2.418
1958/59	17.988	8.103
1959/60	14.799	15.051
1960/61	11.368	16.688
1961/62	27.330	20.156
1962/63	34.170	22.754
1963/64	21.225	39.805
1964/65	56.678	37.124
1965/66	36.599	13.136
1966/67	41.838	10.954
1967/68	48.420	14.091

Osim toga, dio udžbenika subvencioniran je u nekim godinama do 1964. iz Fonda za unapređenje izdavačke djelatnosti, koji je te godine prestao postojati.

Nabavljajući postepeno strojeve, Tiskara Sveučilišta danas raspolaže kapacitetom koji omogućuje da u jedan radni dan dovrše skripta prosječne naklade (500 primjeraka) i prosječnog opsega (oko 200 strana). Tiskara ima danas uređaj za kserografski postupak izrade matrica, 4 ofset-tiskarska stroja i jedan tiskarski stroj za izradu diploma. Vrijednost osnovnih sredstava Tiskare potkraj 1968. godine iznosila je 486 tisuća novih dinara.

U Tiskari se osim skripata i diploma štampaju: *Sveučilišni vjesnik*, redovi predavanja svih fakulteta i visokih škola, tiskanice, godišnji izvještaji, publikacije zavoda i sl.

Kao svoj organ Sveučilište je od 1955–61. godine izdavalo, u redakciji B. Težaka, *Sveučilišni vjesnik*. Zasnovan kao četvrtgodišnjak, taj je časopis donosio različite priloge o radu i problematici Sveučilišta a nastojao je da obuhvati i važniju problematiku o razvoju znanosti, prosvjete i kulture u Hrvatskoj uopće. Zajedno s njime pokrenute su i *Aktuelne vijesti*, 15-dnevni bilten s osnovnim podacima o radu Sveučilišta u cjelini i Sveučilišnog savjeta, koji je u jesen 1954. g. započeo s radom, napose. Taj je bilten g. 1966. promijenio naslov u *Sveučilišni vjesnik*, kako se i danas naziva izlazeći u 20 brojeva godišnje tj. dvaput mjesečno, osim mjeseca srpnja i kolovoza.

Sve do osnivanja Tiskare izdavačkog odjela Sveučilišta distribuciju pojedinih publikacija vršio je Praktikum za izradu i reprodukciju karata koji se pojavljivao i kao nakladnik. Praktikum je, dakle, preuzimao sav riziko prodaje skripata, iako nije utjecao na određivanje visine naklade, koju je na prijedlog fakulteta utvrđivala Komisija za udžbenike i skripta. Nakon što je osnovana tiskara, izmijenjen je način distribucije, pa se fakulteti pojavljuju kao nakladnici koji preuzimaju cijelu nakladu skripata a s njom i riziko prodaje skripata.